

KLYS

Konstnärliga
och Litterära
Yrkes
utövares
Samarbets
nämnd

Stockholm 2011-09-12

Landstinget Sörmland

Synpunkter på remissutkast till Regional kulturplan för Sörmland

KLYS har beretts tillfälle att yttra sig över ovanstående förslag till regional kulturplan. Efter en inledande presentation av KLYS och vårt arbete, följer våra synpunkter på planen. Vi har försökt lägga upp synpunkterna efter den ordning som finns i förslaget. Det finns bra ambitioner och mycket som är positivt i dokumentet. Vi har här dock valt att utveckla det som vi tycker kan förbättras.

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – företräder via sina 16 medlemsorganisationer ca 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl.a. författare, musiker, komponister, bildkonstnärer, dramatiker, regissörer, journalister, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar under KLYS paraply i frågor som rör t.ex. upphovsrätt, arbetsmarknad, tryck- och yttrandefrihet samt mediefrågor. KLYS har i drygt 50 år arbetat med dessa frågor på ett nationellt plan.

I och med införandet av samverkansmodellen på den statliga kulturpolitikens område, har KLYS också påbörjat ett arbete på regional nivå, främst med att försöka bidra till att yrkesverksamma kulturskapare bjuds in som samtalspart i dialoger kopplade till kulturplanen. Enligt förordningen ska regionala kulturplaner tas fram ”efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället.” KLYS har uppfattat förordningen som en uppmaning både till regionerna och till professionell kulturskapare att ta tillvara professionella kulturskapares regionala erfarenheter och att utifrån det också formulera en regional konstnärspolitik.

Det är KLYS erfarenhet att kulturplanerna ofta tas fram i nära samarbete med de regionala institutionerna. Ett vanligt tillvägagångssätt är att institutionerna ombeds bidra med beskrivningar av sin *verksamhet* och visioner för framtiden som avsnitt i kulturplanen.

Därför verkar KLYS för att även kulturskapare – i första hand de fria kulturskapare som inte är knutna till någon institution – bjuds in till samtal och att konstnärspolitiken inte tappas bort mellan ideella föreningars behov och regionala institutioners prioriteringar för sin verksamhet.

Den exakta formen för samråd med professionella kulturskapare väljer regionen själv. **KLYS verkar för att dialoger sker i formaliserad form**, dvs. att kulturplanen beskriver en plan för hur regionen/länet tar till vara på professionella kulturskapares erfarenheter, både de som är knutna till någon av regionens verksamheter och de fria kulturskaparna. KLYS verkar också för att sådana samråd arvoderas och att sådan arvodering budgeteras för i kulturplanen.

Bland KLYS viktigaste frågor, som även gäller samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor, och är av största vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Vi verkar också för att det ska finnas en balans mellan kulturens egenvärde och den s.k. aspektpolitiken, samt att även regional kulturpolitik har konkreta målsättningar om konstnärlig kvalitet och förnyelse.

Övergripande kommentarer

Vi saknar utvecklade skrivningar om de grupper KLYS företräder, dvs. de professionella kulturskaparna. Vi efterlyser en konstområdesövergripande kartläggning av länets professionella kulturskapare med utgångspunkt i sektorns regionala villkor. Inom vilka konstområden finns det yrkesverksamma professionella kulturskapare i Sörmland, under vilka villkor verkar de och vad skulle kunna utveckla och förbättra dessa villkor? Utan en sådan kartläggning blir kulturplanen alltför passiv.

Vi noterar att kulturplanen använder lite olika begrepp för att beskriva professionella kulturskapare. Vi förordar att man konsekvent använder begreppet kulturskapare och inte exempelvis begreppet "kulturutövare". KLYS använder just benämningen kulturskapare för yrkesverksamma/professionella inom kulturområdet, dvs. de människor som *skapar* kulturella uttryck i sitt yrke. Tidigare har begreppet "kulturarbetare" använts. Begreppet kulturarbetare har dock kommit att uppfattas som en bredare krets än enbart yrkesverksamma kulturskapare. Begreppet kulturutövare har däremot en snävare betydelse än begreppet kulturskapare. Ordet "utövare" drar åt innebörden "använda, bruka" och gör därmed upphovsmannaaspekten svagare.

Utvecklingsplanerna bedömer vi i stort som positiva, men alltför svaga i sina skrivningar. Med ett par undantag lyser de interregionala och internationella perspektiven med sin frånvaro.

För att fortsätta på spåret om definitioner, är det även KLYS erfarenhet att det i dialogsamtal kopplat till samverkansmodellen ofta talas om dialog med ideell "sektor", som om det vore en homogen grupp. Det är vår erfarenhet att beskrivningar av dialog med professionella kulturskapare oftare beskrivs som samtal med "enskilda" kulturskapare, alternativt det professionella kulturlivet, som om gruppen professionella kulturskapare vore mer heterogen än "ideell sektor" och utan egentliga företrädare. KLYS och dess medlemsorganisationer av fackliga förbund och intresseorganisationer organiserar cirka 30 000 kulturskapare. Det finns inte regionala medlemsavdelningar överallt, men väl verksamma kulturskapare som kan bidra med det värdefulla perspektivet av hur det är att verka

inom sina konstområden i regionen och också vad som skulle kunna utvecklas till gagn för alla.

Ett sätt att komma bort från problematiken som formuleras ovan, där samråd med kulturskapare riskerar att stämpas med en mindre representativ klang, är att formalisera samråden med denna sektor, och vi hänvisar här till bilagan som medföljer KLYS remissvar om hur vi ser på samråd.

Bakgrund

Vi konstaterar att man i de möten som genomförts inför det fortsatta arbetet med kulturplanen, har haft en bred ansats vad gäller deltagare. Detta tycker vi är bra, men vi skulle gärna se en detaljerad beskrivning av *hur* samråden har gått till. Det står visserligen att synpunkter ska redovisas i en bilaga, men eftersom denna inte följer med i föreliggande version vill vi ändå påpeka vikten av att man här redovisar detta lite mer detaljerat.

Förutsättningar i Sörmland

Vi tycker att det man i stort har åstadkommit är en imponerande kartläggning av hur situationen i länet ser ut nu. Vi har inte några större invändningar när det gäller innehållet. Dock noterar vi något av det vi redan nämnt i inledningen, nämligen att man gärna använder sig av begreppet kulturutövare när man – så som vi tolkar det – menar kulturskapare. Vi kan bara upprepa det vi tidigare sagt, att vi föredrar det senare begreppet, eftersom detta enligt oss ger en mer sann bild av vilka det handlar om. I övrigt håller vi med om mycket av det som i kulturplanen hävdas att kulturen utgör och bidrar till.

Kulturpolitiska utgångspunkter

Även detta avsnitt är i huvudsak en redovisning av bland annat gällande politiska mål, nationella och regionala, och därför har vi inte heller här några synpunkter.

Regional kulturverksamhet och dess områden

Under denna rubrik framkommer med tydlighet att det i Sörmland finns ett stort antal professionella kulturskapare inom de områden man redogör för. Att man tar upp dessa som en resurs och en kraft att räkna med jämsides med institutioner och amatörer, ser vi dessutom som mycket positivt. Vi tycker dock att hela detta avsnitt lider av en något spretig ansats. Det känns som att man har skrivit om allt som finns i regionen idag, men tänkt mindre på vad man vill satsa på i framtiden.

Vi vill i sammanhanget även lyfta fram behovet av att man generellt ser över infrastrukturen för hela kulturområdet. Hur ser tillgången ut när det gäller scener, repetitionslokaler, studior, ateljéverkstäder?

Professionell teater-, dans- och musikverksamhet

Vi tycker det är glädjande att man genomgående tar upp förekomsten av såväl fria grupper som enskilda professionella kulturskapare jämte institutioner och amatörer. Alla är naturligtvis viktiga aktörer för att ett aktivt kulturliv ska kunna verka och utvecklas. Däremot utgår större delen av

beskrivningen från den regionala verksamheten, med stort fokus på barn och unga. Målsättningar som berör de professionella kulturskaparna i regionen ryms i *en* mening under rubriken *Spets*: "SkS vision för länet är att starta upp nyskapande, gränsöverskridande festivaler, tonsättarprojekt, Artist in Residence och liknande kulturuttryck i framkant." Mellan raderna förstår vi att det pågår diskussioner om just dessa satsningar. Vi skulle vilja se dem konkret beskrivna och planlagda i kulturplanen.

Tyvär framkommer med tydlighet att det inom bl.a. dansområdet finns få yrkesverksamma i regionen. I det perspektivet är det oerhört viktigt att man i kulturplanen anger vilka ambitioner man har för att *alla* kulturskapare ska kunna leva och verka under rimliga villkor i regionen. Det handlar om möjligheter till kompetensutveckling, bostadssituation, tillgång till lokaler etc.

Regional museiverksamhet i Sörmland

Här skulle det vara särskilt spännande att se om – och i så fall hur och vad – samarbeten mellan kulturarvs- och kulturmiljösektorn och professionella kulturskapare kan skapas och bidra till en positiv utveckling i regionen. Det finns tendenser till detta i följande avsnitt, men vi ser gärna att tankegångarna utvecklas vidare.

Under rubriken *Samtidskonst* undrar vi lite över formuleringar om att många konstnärer "väljer" att verka i Stockholm. Återigen efterlyser vi en konstområdesövergripande kartläggning som undersöker vilka förutsättningar som finns för exempelvis en bildkonstnär att verka i länet. Vi önskar oss också ett proaktivt anslag, och en målsättning, om att Sörmland tänker se över och erbjuda de bästa av möjligheter för professionella kulturskapare att verka inom länet. Inte bara för länets bild- och formkonstnärer, utan för alla kulturskapare.

Konst- och kulturfrämjande verksamhet

Här ser vi goda ambitioner att bl.a. öka möjligheterna för regionens invånare att ta del av professionell konst. Det talas bl.a. om webbsidor, utställningsstöd etc., vilka är viktiga beståndsdelar i en kulturell infrastruktur, som vi anser vara nödvändig och avgörande för att ett rikt konst- och kulturliv ska kunna frodas.

Regional arkiverksamhet

Här gäller samma funderingar som vi har angett under avsnittet om museiverksamhet, dvs. om det finns några tankar kring samverkan mellan kulturarvsområdet och de professionella kulturskaparna.

Filmkulturell verksamhet, särskild inriktning på barn och unga

Avsnittet om professionella filmarbetare är väl kortfattat, och vi efterlyser skrivningar som tydligare beskriver de strategier man har för att dels stärka villkoren för de kulturskapare som redan finns i regionen, dels hur man ser framtiden an för att fler redan yrkesverksamma ska kunna lockas dit. Texten under rubriken *Insatser* är ett exempel på när kulturplanen är positiv i sin anda, men alltför vag. Det blir svårt att ta ställning till planens möjligheter och konsekvenser med en sådan skrivning.

Hemslöjdsfrämjande verksamhet

Här talas om att skapa möjligheter för bl.a. de konsthantverkare som arbetar kulturarvsinriktat, så att de kan hitta utkomstmöjligheter. Vi tycker att detta tyder på ett alldeles för snävt synsätt. Det är ju långt ifrån alla konsthantverkare och slöjdare som i första hand arbetar med kulturarvet som bas i sitt hantverk, och även om det kanske inte är meningen, känns det exkluderande. Ska regionen bestämma vilket konsthantverk som kommer att premieras? Armlängds avstånd?

Regional biblioteksverksamhet – Länsbibliotek Sörmland

På biblioteksområdet tycker vi oss se en helt annan typ av både text och viljeinriktning. Här finns såväl bakgrund och analys, som klara och tydliga utvecklingsområden. Mycket välformulerat och tydligt tycker vi. Problemet med biblioteksområdet i nästan alla kulturplaner vi har läst, är att vi saknar texter om författare och den levande litteraturen. Så även här. Det är viktigt att denna del av kulturen, dvs. ordkonsten, inte enbart omfattar biblioteksfrågor utan även tar upp de yrkesverksamma författarnas villkor och situation. En analys av nuläget, där frågeställningar som hur många författare som verkar i regionen och vilka utbildningar som finns etc., skulle vara på sin plats tror vi. Det finns visserligen några punkter under utvecklingsområdet *Läsande* som tycks involvera författare, men ingen av dessa är utvecklade i text vare sig tidigare eller senare i dokumentet.

Här tror vi det också finns möjligheter till samverkan med kulturarvsområdet, exempelvis när det gäller historieberättande kring olika företeelser i regionen, både historiska och nutida.

Gemensamma utvecklingsområden

Här vill vi återknyta till det vi skrivit i avsnittet om regional kulturverksamhet. Vi kan inte se någon rejäl ansats kring *hur* man avser att utveckla de olika områdena inom regionens kulturliv. Det framkommer saker som att man "vill dra fördel" av olika saker, att "kulturens betydelse för samhället ska få en naturlig plats i Sörmlands kulturella framtid", att "se över möjligheterna till nya impulser" etc. Allt detta är naturligtvis lovvärt, men vi kan inte riktigt se vad det betyder eller vad det kommer att få för konsekvenser. Som sagt tycker vi att *hur-perspektivet* saknas helt och hållet, men vi hoppas att detta kan utvecklas i slutversionen av planen.

Återigen vill vi också understryka vikten av att inkludera de professionella kulturskaparna i det utvecklade arbete som beskrivs på sid. 55, dvs. "med kommuner och civilsamhället".

Särskilda perspektiv i kulturplanen

Här vill vi återigen trycka på att vi hellre ser begreppet kulturskapare än det i planen mer använda kulturutövare. Vi efterlyser också mer detaljerade skrivningar om hur samarbeten där kulturskapare ska vara med kommer att se ut och utvecklas.

Vi tycker det är bra att man här kopplar kulturverksamhet och kulturliv till andra områden i samhället, områden som är minst lika viktiga för att människor ska kunna leva goda liv. Men – och det är ett ganska viktigt men – regional utveckling, hälsa etc. i all ära, vi är övertygade om att kulturen även måste få verka utifrån sin egen kraft och sina egna premisser, dvs. det som man brukar

kalla för kulturens egenvärde. Om kulturyttringar endast får verka som bränsle till andra områden, riskerar de att skrumpna ihop och bli marginaliserade än mer.

Under denna rubrik hittar vi avsnittet *Kulturutövares villkor*. Där finns den svepande formuleringen att "Sörmlands läns kulturplan vill beakta de möjligheter som finns att stödja kulturutövare genom stöd i form av kompetensutveckling, samarbeten, uppdrag eller genom att synliggöra dessa i gemensamma nätverk, forum och aktiviteter." Vi hade återigen gärna sett att kulturplanen ägnat mer utrymme åt att beskriva *hur* man tänkt arbeta med detta.

Här – liksom på flera tidigare ställen i kulturplanen – nämns också Skapande skola, och vi vill här gärna kommentera den satsningen. Vi tycker att Skapande skola är en lovvärd satsning på flera sätt, inte minst ur ett barn- och ungdomsperspektiv. Dock tycker vi inte – vilket vi framfört i olika sammanhang tidigare – att den idag involverar de yrkesverksamma kulturskaparna i den grad som det var tänkt från början. Det har bland annat visat sig att kulturskapare som anlitas av skolor inom ramen för satsningen ofta i första hand får ta en roll som lärare och pedagog, vilket inte är den ursprungliga tanken med satsningen. Det är också vanligt förekommande att ersättningsnivåerna för de kulturskapare som anlitas är alldeles för låga. Man får av olika skäl helt enkelt inte betalt för utfört arbete. En mer formell aspekt med Skapande skola är att dessa medel ligger utanför Samverkansmodellen. Vi förstår att man i kulturplanen vill formulera en gemensam bild av alla sina satsningar inom kulturområdet, men vi vill ändå poängtera att Skapande skola är en utbildnings satsning, och att medel till detta måste tas inom ramen för den budgeten och inte från de medel som är tänkta för kulturverksamhet.

Folkbildningen i Sörmland

KLYS håller med om att folkbildningen är en viktig kulturarena, men precis som skrivs är det i första hand ett område som finansieras genom den statliga kulturbudgeten, och därmed inte en del av Samverkansmodellen. Det är viktigt att man – precis som fallet med t.ex. Skapande skola – håller isär dessa storheter. Risken är annars att de medel som ska fördelas till kulturverksamheter istället går till utbildnings- eller andra verksamheter.

Kreativa och kulturella näringar – KKN

När det gäller beskrivningen av kulturella och kreativa näringar är det viktigt att man inte blandar ihop detta med kulturlivet i allmänhet, såsom teater, bildkonst etc. Regeringens satsning på kulturella och kreativa näringar handlar inte om skapande verksamhet, utan i första hand om att skapa möjligheter för inkubatorer, mötesplatser, branschguider etc. som i sin tur kan underlätta för framför allt egenföretagare på kulturområdet. Vi ser en risk i att medel som är destinerade för skapande verksamhet istället går till satsningar på att utveckla företagsstödande verksamhet.

KLYS har tagit fram en kartläggning över aktörer med koppling till regeringens satsning på kulturella och kreativa näringar (ladda ner den som pdf här: www.klys.se) och vi citerar från den: "Utan den kulturverksamhet som samhället garanterar, från musikklasser i skolan till nationella institutioner som museer och teatrar, kommer det inte att uppstå några kreativa näringar heller."

Samverkan avseende kulturplanen och framöver inom länet

Det nämns två forum för samverkan framöver. Det ena är bara för politiker och tjänstemän och det andra involverar även regionala institutioner. Här vill vi återigen trycka på att även de (fria) professionella kulturskaparna involveras i processen, såväl i arbetet med framtagande av planen som under resans gång och inte minst i arbetet med uppföljning. Det sistnämnda är av yttersta vikt för att man ska kunna ta tillvara kulturskaparnas erfarenheter av vad som varit bra respektive vad som kan förbättras.

Kulturplanearbetets struktur i Sörmland

Se kommentar ovan.

Uppföljning och utvärdering

Vi anser att det är av största vikt att man när det gäller dessa frågor tar till vara de kunskaper som de yrkesverksamma kulturskaparna har, och involverar de i de framtida processerna.

Avslutande kommentar

KLYS vill avslutningsvis peka på följande tre övergripande punkter, som vi anser vara extra viktiga när det handlar om att ta fram, genomföra och utvärdera en regional kulturplan:

- Ta tillvara professionella kulturskapares åsikter och erfarenheter om regionala villkor.
- Formulera vilken typ av konstnärspolitik man vill ha i regionen.
- Respektera principen om armlängds avstånd.

Vi bifogar även en bilaga där vi utvecklar KLYS syn på hur man kan arbeta med kulturskapare i processen med kulturplanerna.

Slutligen vill vi å alla kulturskapares vägnar tacka för möjligheten att få komma med synpunkter på kulturplanen. Dessa har tagits fram inom KLYS interna Samverkansgrupp, där våra fyra huvudområden – ord, ton, bild/form samt scen/film – finns representerade.

Med vänliga hälsningar

Erik Wahlström, vik. förbundssekreterare

För vidare kontakt:

Giulia Ray, samverkanssamordnare, giulia@klys.se, 070-262 19 38

Anna Söderbäck, ordförande, anna@klys.se, 070-219 51 21

Ulrica Källén Löreljus, förbundssekreterare, ulrica@klys.se, 08-667 88 90